

— Sabine Florence Fabijanec —

ISSN 0353-295X
RADOVI – Zavod za hrvatsku povijest
Vol. 37, Zagreb 2005.

UDK 94(497.581.1Zadar)~15~:657
657.3(497.581.1Zadar)~15~
Izvorni znanstveni rad

Bilanca (*rimanenze*) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico (1520-1533)

U članku autorica raščlanjuje i objavljuje računovodsku knjigu poslovnog bračnog para Detrico iz prve polovice XVI. stoljeća. Višestruki je značaj tog izvora. Prvo, original je rijetki primjerak gospodarskog teksta koji izravno daje uvid u metode vođenja računovodstva u vremenu kad je u Europi taj način dvostavnog knjiženja bio tek u začetima. Nadalje, podaci iz knjige daju uvid u ekonomske prilike u Zadru tijekom mletačke vladavine kroz pregled poslovanja jedne ugledne zadarske obitelji.

Ključne riječi: Ivan i Lukrecija Detrico, Zadar u 16. stoljeću, računovodska knjiga, gospodarska povijest.

Računska knjiga obitelji Detrico i njezin povijesni kontekst

Dokument koji se objavljuje privatna je računska knjiga Ivana i Lukrecije Detrico. Sastavljen je od 13 araka uvezanih u svežnjić. Pojedinačni list je formata 32,5x10 cm. Svežnjić je uložen u svežanj (busta) notara Augustina Martija koji se čuva u Državnom arhivu u Zadru pod signaturom: Spisi zadarskih bilježnika, *Augustinus Martius (1533-1552)*, br. I (*Instrumentorum liber primus*). Osim njega, u istu je bustu umetnut slobodan list pisan istim rukopisom s podacima koji se nalaze na foliji dvanaestog svežnjića.

Podatke možemo pratiti kroz 14 godina, od 20. studenog 1520. do 23. ožujka 1533. godine. Način računanja vremena u dokumentu je svojevrstan: prijelaz u novu godinu pada na 15. ožujka, pa se time razlikuje i od mletačkog načina (*mos Venetus*) čija godina počinje s 1. ožujka te od «stila utjelovljenja» (*stilus incarnationis*) s 25. ožujka kao početkom godine. Rukopis je pisan kurzivnom humanistikom.

Papir na kojem je svežnjić pisan sadrži vodeni znak u obliku sirene s dva repa, krunom i dojkama. Lik se nalazi u kružnom okviru, a iznad njegove glave, izvan okvira, smještena je šestokraka zvijezda.

Prije samog objavljivanja izvornog teksta, osvrnut ćemo se na nekoliko činjenica vezanih za kontekst u kojemu je nastao ovaj spis. U prvom redu, govorit će se o općim političkim i gospodarskim prilikama prve polovine XVI. stoljeća u Zadru i u širem području, a potom o obitelji Detrico i njihovu položaju u zadarskom

društvu, te konačno o nekim djelatnicima Detricova trgovačkog društva s kojima su članovi obitelji Detrico poslovali. Posljednji dio uvoda govori o načinu poslovanja, odnosno o vođenju računovodstvenih knjiga, napose o tipu zvanom *bilanca* kojem i pripada ovaj izvor. U prilogu se daje rječnik termina iz teksta te prijevod na hrvatski i francuski.

1) *Političke prilike u Zadru za vrijeme Detricova podsjetnika*

Podsjetnik Ivana i Lukrecije Detrico nastao je između dva krizna razdoblja zadarske prošlosti XVI. stoljeća. Naime, iako je 1502. potpisan mir između Osman-skog Carstva i Mletačke Republike, Zadar je redovno bio na udaru turskih provala do 1525. godine. Zadarsko je zaleđe konstantno pustošeno. Vrhunac turskih haranja zbio se oko 1520. godine.¹ Prema dnevniku mletačkog patricija Markantonija Michiela, 31. siječnja 1521. Turci su provalili do Zadra i odveli sa sobom 150 ljudi u zarobljeništvo.² Jedan dio zadarskog pučanstva razbježio se prema otocima i Italiji. Zadarski kapetan Zuane Moro 1525. primjećuje da su brojni stanovnici zadarskog zaleđa izbjegli na otoke koji su zbog toga bili prenaseljeni, ali i izloženi stalnoj opasnosti od napada osmanske flote. Samim time i prihodi komune bili su osjetno smanjeni.³ No, iste godine zapažaju se i prvi znakovi oporavljanja po čitavoj Dalmaciji. Nažalost, ovaj period smirivanja završava se već s novim mletačko-turskim ratom koji se vodio od 1537. do 1540. godine.⁴

Političko upravljanje grada u istom razdoblju unutar same komune bilo je pod kontrolom mletačke vlade. Iako Republika nije znatno promijenila upravno ustrojstvo grada, sva je stvarna vlast bila u rukama mletačkih rektora i knezova čime je bitno ograničeno područje djelovanja komunalnih organa. Venecija je vršila centralizaciju unutarnje i vanjske politike Zadra kao i ostalih dalmatinskih komuna.⁵ Stoga, vrijedno je propitati kako se ta politika reflektirala na gospodarski život grada.

2) *Gospodarske prilike*

Zadarsko je gospodarstvo od 1409. podvrgnuto mletačkim interesima. Detricov svežnjić, nastao stoljeće kasnije, jasno pokazuje posljedice mletačkog utjecaja. Da bi se u to vrijeme razumjela situacija u Zadru, neophodno je osvrnuti se na

¹ Tomislav Raukar, Ivo Petricioli, Franjo Švelec, Šime Peričić, *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797*, Zadar 1987, 188-189.

² Diarii di Marcantonio Michiel, *Commissione et relationes venetae* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 142.

³ Relatio viri nobili ser Joannis Mauro, qui fuit capitaneus Jadre, *Commissione et relationes venetae* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 173.

⁴ T. Raukar, Komunalna društva u Dalmaciji u XV. i 1. polovini XVI. stoljeća, *Historijski zbornik*, god/br. 35/1, 43-118.

⁵ Isto.

gospodarsko stanje u samoj Republici. Naime, upravo je između 1500. i 1560. gospodarstvo Venecije obilježeno stagnacijom za koju su odgovorna tri faktora: Republika je uključena u protuturske ratove, otvara se golemo atlantsko tržište izvan njezine kontrolne sfere, a sjeverne europske države gospodarski zamjetno prodiru na mediteranski prostor. Međutim, unatoč navedenim geopolitičkim promjenama, Mlečani, uz Firentince i Genovežane, i dalje ostaju nosioci svjetskog bankarstva.⁶ S obzirom na ovakav razvoj mletačkog poslovanja, postaje zanimljivo zapitati se kako se to odražava na zadarsko gospodarstvo?

Mletačka ekonomska politika spram dalmatinskih komuna oslanjala se na dva glavna načela: osiguranje ekonomske podloge putem usmjeravanja trgovačkog prometa prema Veneciji, te održavanje fiskalne ekonomije i redovite visine prihoda nametanjem monopola na sol i uspostavljanjem sustava kontrole i oporezivanja izvozno-uvoznog toka trgovačke robe (*contralittere*). U tom svjetlu Zadar, a i ostale dalmatinske komune, izgleda poput periferne postaje mletačkih prekomorskih posjeda.⁷

Posebno mjesto koje je zadarska komuna imala u mletačkom upravljanju rezultiralo je time da je bila sputavana u gospodarskom razvoju zbog nametnutog mletačkog monopola na proizvodnju paške soli. Nasuprot tomu, većina obrta i zemljišno-stočarska proizvodnja bila je izvan mletačkog nadzora. No, u prvoj četvrtini XVI. stoljeća turska su prodiranja posebno razorno djelovala na agrarnu privredu kontinentalnog dijela zadarskog teritorija, pa se 1526. uočava da su zadarski porezi umanjeni čak za 33,66% spram 1465. godine.⁸

Uopćeno gledano, u ovom se razdoblju gospodarstvo dalmatinskih komuna od 1525., odnosno od 1530., znatno oporavlja i tijekom prve polovine XVI. stoljeća opseg njihova robnog prometa redovito raste. U samom Zadru trgovački promet postaje također dinamičan već od 1526. makar je Venecija i dalje zabranjivala izvoz robe prema pojedinim regijama na zapadnoj obali Jadrana kako bi prvenstveno usmjeravala promet prema sebi.⁹ Za tu dinamiku zaslužni su mnogi zadarski građani, kako plemići tako i pučani. Uz aktivne poslovne ljude i trgovačke obitelji među kojima se posebno ističu obitelj Venturini i Lazar de Pontremolo, patricijat je također aktivno nazočan u svim granama gospodarstva.¹⁰ Među patricijskim obiteljima, koje se uključuju u ekonomski sustav, nalazi se i jedan iz mnogobrojne i razgranate obitelji Detrico.

⁶ Fernand Braudel, La vie économique à Venise au XVIe siècle, *Les écrits de Fernand Braudel*, sv. I, *Autour de la Méditerranée*, Paris 1996, 391-405.

⁷ T. Raukar, Komunalna ...

⁸ Raukar-Petricioli-Švelec-Peričić, 242. i 244.

⁹ T. Raukar, "Komunalna... ; Raukar-Petricioli-Švelec-Peričić, 257-258.

¹⁰ Isto, 264.

3) *Patricijska obitelj Detrico*

Prema popisu iz 1527. ime Detrico spada među dvadeset zadarskih plemićkih rodova.¹¹ Detrico ili Tetrico je, naime, stara zadarska plemićka obitelj koja se pojavljuje već u XIII. stoljeću. Njezini su članovi poznati kao politički aktivni veleposjednici. U razdoblju nakon 1409. obitelj je podržavala uspostavu mletačke vlasti, pa od 1414. kao nagradu za vjernost potomci Šimuna Detrico dobivaju od mletačke vlade stalni godišnji prihod, a od 1428. postaju i prokurator i relikvije sv. Šimuna.

Jedan od Šimunovih pet sinova, Grgur, bio je između 1443. i 1474. dvadeset puta izabran za kneževa savjetnika. Sa sinom Ivanom sudjelovao je 1469. u pregovorima o graničnim razmiricama Mletačke Republike s Hrvatskom. Ivan je 1473. te od 1502. do 1504. bio je soprakomit zadarske galije te je ratovao po Jadranskom moru i po Levantu. Isti je 1509. postao zapovjednik hrvatskog konjaništva u mletačkoj vojsci, te je 1513. i 1514. ratovao protiv Turaka na zadarskom području. Sudjelovao je također 1520. u organiziranju obrane protiv Turaka u Dalmaciji i Krbavi. Bio je i načelnik talijanskog grada Ancone.¹² Zakupnik je kod duždeve komore otočića *Scurosi* (preko puta sela Tukljača).¹³ Umro je 1546. godine. Njegov brat Detrico sudjelovao je skupa s njim 1500. u postupku dokazivanja plemstva B. Gallellija u Zadru. Taj je umro 1515. godine. Zabilježeni su također njihovi suvremenici Alvisi i Zoilo koji je 1510. predao Mletačkoj Republici 200 dukata u ime zadarske komune za gradnju utvrda u Padovi zbog ratne opasnosti od Cambraiske lige.

Unatoč turskim osvajanjima i gubitku posjeda u zadarskom zaleđu, obitelj je u XVI. stoljeću imala važno mjesto u gospodarskom i javnom životu grada. Na početku stoljeća, 1515. godine, posjeduju zemljište na otoku Ižu na području Malog Iža gdje su mletački sindici procijenili godišnji prihod do 700 dukata. Obitelj je uživala zapaženi društveni utjecaj koji se najbolje očitovao u obnašanju gradskih magistratura. Franjo (umro 2. V. 1540), sin Detrica, bio je deset puta savjetnik zadarskog kneza u razdoblju od 1522. do 1540. godine. U prvoj polovici XVI. stoljeća kao zapovjednici hrvatskog konjaništva ratovali su na zadarskom području braća Lombardin (spominje se 1521-1553) i Nikola (spominje se 1527-1553). Lombardin se 1528. borio na čelu plaćenika i u Lombardiji. Njihov brat Alvisi je 1553. optužen za izazivanje nereda u gradu, dok u tom istom izvještaju zadarski kapetan Paolo Justiniani izriče pohvale njegovoj braći Nikoli, Lombardinu i Ivanu Krstitelju (*Battista*) koji je vjerojatno istovjetan s istoimenim latinskim pjesnikom.¹⁴ Dok je većina članova obitelji Detrico bila politički angažirana, 1559.

¹¹ Isto, 261.

¹² Tatjana Radauš i Josip Vrandečić, Detrico, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb 1993, 338-340.

¹³ DAZd., *Atti del conte di Zara Pietro Marcello*, knj. II, fol. 206v, 10. IX. 1520.

¹⁴ Tatjana Radauš i Josip Vrandečić, Detrico, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb 1993, 338-340.

pojavo se i jedan trgovac, Julio de Detrico, kao jamac trgovačkog ugovora između Lazara Grimano i Julije, udovice Petra Karavina.¹⁵

U popisu stanovništva iz 1527. godine, rod broji četiri obitelji s 39 članova: obitelj Grgura Detrica (11 članova),¹⁶ obitelj Ivana Detrica (4 člana),¹⁷ obitelj Alvizea (17 članova)¹⁸ te Nikolota Detrica (7 članova).¹⁹

U dokumentu koji se ovdje objavljuje navedena su imena sedmero članova obitelji Detrico. Unutar najužeg kruga obitelji, pokojni Petar Detrico bio je otac poslovnog čovjeka Ivana. Lukrecija je Ivanova žena. Alvize je njegov brat, a Nikola njegov sin. Postoji još jedan Ivan, pokojnog Šimuna Lovrina, koji se spominje kao Ivanov nećak, kao i neki Ivan Krstitelj koji je također naveden kao Ivanov nećak. Može biti da je riječ upravo o gore navedenom umjetniku.

Iako su u dokumentu navedeni neki osobni podaci, odnosno rodbinske veze, teško je sa sigurnošću potvrditi identitet tih ljudi kao i njihov životni vijek. S obzirom da je Ivanova žena Lukrecija u potpunosti preuzela poslovanje u prosincu 1523., može se pretpostaviti da je Ivan oslabio te najvjerojatnije umro oko 1527. kada se u popisu još spominje. Izgleda da je 1527. godine Alvize umro s obzirom da zadarska komora isplaćuje te godine njegovim baštinicima 496 libara.²⁰ Međutim, 1553. jedan, očito drugi Alvize oslovljen je kao *gentilhomme di Zara*, a iste su godine Nikola i Lombardino Detrico zapovijedali četrdeset i sedmorici hrvatskih konjanika.²¹ Prema jednome notarskom spisu iz 1533. ispada da je taj Alvize bio posjednik zemljišta u Dolcu, selu novigradskog distrikta.²²

Po ovim je primjerima vidljivo koliko je teško uspostaviti sa sigurnošću obiteljske grane. Za vrijeme mletačko-turskog rata, Nikola se redovito bavi preprodavanjem i posredovanjem u otkupu turskih zatočenika oko proljeća 1539. godine. Oslovljen je kao kapetan Hrvata.²³

¹⁵ DAZd., *Johannes de Morea*, b. I, sv. I/4, fol. 186.

¹⁶ 1527 del mese de april. Description de le anime de la terra, et prima alla porta de terra firma, In citadella, *Commissiones et relationes venetae* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 209. dalje: Popis 1527.

¹⁷ Isto, 209.

¹⁸ Isto, 216

¹⁹ Isto, 216.

²⁰ Relatio viri nobilis ser Zacharie Vallaresso, qui fuit capitaneus Jadere. Presentata die 10 septembris 1527, *Commissiones et relationes venetae* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 199.

²¹ Itinerario de Giovanni Battista Giustinianno, *Commissiones et relationes venetae* (Šime Ljubić), sv. 8, Zagreb 1877, 196.

²² DAZd, *Notarius Augustinus Martius*, Carta conventionis inter Aloysus Tetrico et villicos villa Dolinci, b. I, fasc. I, fol. 7v.

²³ Isto, fol. 38 (11. V. 1539.) i fol. 44 (27. VI. 1539.).

4) Poslovni partneri

Uz članove obitelji Detrico, u računskoj knjizi navedeno je još 37 osoba. Unutar Ivanova domaćinstva, nalaze se trojica sluga (Andrija, Nikola i Juraj) i četvorica momaka (Ludovik, Martin, Toma i Ivan).

Trgovac Matija Zapić zauzeo je posebno mjesto s obzirom da je dokument zapisan u njegovo ime kod notara. Nažalost, teško ga je identificirati. Osim u ovom izvoru, nisam naišla na druge spomene njegova imena. Međutim, obitelj Zapić je tada prisutna u zadarskom društvu. Godine 1510. navodi se Jakov Zapić kao trgovac i građanin Zadra.²⁴ Nadalje, u popisu iz 1527. postoje dvije obitelji Zapić: Jakov, pokojnoga Vida Zapića, čije se kućanstvo sastojalo od dvoje ljudi,²⁵ te Šimun Zapić sa 17 članova obitelji.²⁶ Kako pak objasniti ulogu Matije u podsjetniku Ivana Detrica? Osvrnemo li se na povijest financijskog poslovanja, vidljivo je da je sredinom XVI. stoljeća dopuštena mogućnost da trgovac ne mora voditi sam poslovne knjige, već to može za njega voditi druga osoba - knjigovođa. Razdvajaju se funkcije poduzetnika koji vodi poslove i knjigovođe koji vodi poslovne knjige.²⁷ Postoji, dakle, velika vjerojatnost da je Matija bio knjigovođa Ivana Detrica i da je zapisao sve poslove u njegovo i u Lukrecijino ime.

Među najistaknutijim imenima u Detricovu zapisniku, zacijelo je *Andrea Ciuran*, to jest Andrija Civran, glavni providur za cijelu Dalmaciju 1524. i 1526. godine.²⁸ Njegova prisutnost u dokumentu potvrđuje još jednom da je obitelj bila i dalje u krugu visokog društva.

Ostala imena su, u načelu, imena nepoznatih ljudi, odnosno ona koja nisu pripadala uglednim građanskim ili patricijskim obiteljima. Navedeno je nekoliko obrtnika: drvodjelac Gašpar, drvodjelac Ivan Gerčić te krojač Donat Manoli koji bio glava osmeročlane obitelji,²⁹ a uz njega je dodatno naveden i *messer Manoli Clada per piu famiglie* s 37 prijavljenih članova,³⁰ koji je 1523. bio zapovjednik 50 konjanika u nadinskoj tvrđavi te Lombardin Detrico pok. Ivana koji je vodio 30 konjanika.³¹ U tekstu se nalazi i neki Radić Rupević. Doduše, u popisu iz

²⁴ S. Gunjača, Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre, *Starine*, sv. 42, Zagreb 1949, 261-347, (344).

²⁵ Popis 1527, 215.

²⁶ Isto, 217.

²⁷ Miroslav Buzadžić, Utjecaj djela Benedikta Kotruljevića na suvremene računovodstvene postupke, *Dubrovanin Benedikt Kotruljević Hrvatski i svjetski ekonomist XV. stoljeća*, HAZU 1996, 325-340. Dalje: Dubrovčanin.

²⁸ *Comissiones...* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 174. i 198.

²⁹ Popis 1527, 203.

³⁰ Isto, 216.

³¹ *Relatio viri nobilis ser Joannis Mauro qui fuit capitaneus Jadre, Commissiones ...* (Šime Ljubić), sv. 6, Zagreb 1876, 175.

1527. spominje se jedan zemljoradnik po imenu Radić s petero članova obitelji, ali nije sigurno radi li se o istoj osobi. U popisu se dalo identificirati još i Bernardina *de Pritici* s osmero članova obitelji,³² te troje članova obitelji Tekojević.³³ Teže je utvrditi vezu između Nikole Raditića, navedenog u dokumentu, i Vidoja Radičića koji se navodi 1527. s dvoje članova obitelji.³⁴

Četiri su osobe označene prema njihovu podrijetlu. Spominje se neki Gaić *de Miziascha*, to jest iz sela Miljacka iz zadarskog distrikta u okolici Suhovara koje je već od XV. stoljeća bilo u posjedu Šimuna de Detrico.³⁵ Prema popisu iz 1527. to je selo imalo 57 stanovnika.³⁶ Postoji također jedan Marko iz Ostrovice, utvrde u Lučkoj županiji, dok se u popisu navodi samo neki Ivan iz Ostrovice s petero članova obitelji.³⁷ Treća je osoba Nikola *Sichovo* iz sela Sikova u zadarskom distriktu koje je pripadalo rogovskoj opatiji Sv. Kuzme i Damjana kraj Biograda,³⁸ a u popisu je imalo 73 stanovnika.³⁹ Uz njih se navodi i Šimun iz Vira koji se u izvorima spominje kao mjesto prikladno za uzgoj stoke.⁴⁰

Unatoč provedenim istraživanjima, mnoge ličnosti su mi ostale nepoznate, poput braće Luke i Šimuna Kerstulića, braće Šimuna i Luke Usića, kancelara grada Antuna, često navedenog Perhata i mnogih drugih.

Bez obzira na to što se mnogi ne mogu identificirati, možemo uočiti kako Ivan i Lukrecija Detrico posluju s pripadnicima raznovrsnih slojeva društva i nosiocima različitih zanimanja, od najistaknutijih ljudi do slugu i težaka. Ova konstatacija povećava u tolikoj mjeri i naše zanimanje za vrstu poslovanja kojim su se mogli baviti.

5) Uobičajeno vođenje računovodske knjige

Sistem vođenja dvostavnog knjigovodstva nastao je sredinom XIV. stoljeća u Genovi i Firenci, a u Dubrovniku se pojavio u prvoj polovini XV. stoljeća.⁴¹ Međutim, Beno Kotruljević je 1458. prvi opisao pravila upisivanja na kontima

³² Popis 1527, 209.

³³ Isto, 209.

³⁴ Isto, 214.

³⁵ Tomislav Raukar, *Zadar u XV. stoljeću. Ekononski razvoj i društveni odnosi*, Zagreb 1977. Za vrstu zemljišnog iskorištavanja vidi na str. 175.

³⁶ Popis 1527, 219.

³⁷ Isto, 222.

³⁸ T. Raukar, *Zadar u XV. st. ...*, 120-122.

³⁹ Popis 1527, 219.

⁴⁰ S. Gunjača, *Repertorium ...*, 295 (6. V. 1506).

⁴¹ Vladimir Stipetić, *Doprinos B. Kotruljevića razvoju ekonomske znanosti, Dubrovčanin ...*, 211-238 (237).

dvostavnog knjigovodstva u rukopisu svoje knjige *Della mercatura et del mercante perfetto*, djela koje će biti tiskano tek 1573. godine.⁴²

Za bolje poslovanje, trgovcima je nužno voditi najmanje tri knjige: glavnu knjigu, dnevnik i podsjetnik. Mogu se koristiti s još dvije pomoćne knjige, jednom za prepisivanje računa koji se šalju vani i drugom za prepisivanje pisama te konačno za bilancu.⁴³ Dakle, glavne su knjige bile:

a) *Podsjetnik*. U podsjetniku se vode sve vrste obveza i pregovora glede same trgovine ili drugih poslova (kupoprodaje, troškova, mjenica, doznaka itd.) vezanih uz kućanstvo koje su se uvodile istog dana nakon što je trgovac prethodno bilježio rečene stvari u džepnu knjižicu. Podaci iz podsjetnika dalje se prenose u dnevnik te konačno u glavnu knjigu.

b) *Dnevnik*. U ovu uvezanu knjigu unose se kronološkim redom svi poslovni događaji. Sve je napisano u jednoj stavci i ne moraju se unositi svote nego samo datumi, opis poslovnih dostignuća i nazivi konta glavne knjige.

c) *Glavna knjiga*. Također je i ona jedna uvezana knjiga s označenim brojevima stranica. Ako je postojalo više glavnih knjiga, bile su redom označavane po abecedi, kao i njihovi dnevnici i podsjetnici. Sama je glavna knjiga morala imati svoj abecedar. Ona ima i dva stupca za upisivanje novčanih iznosa organiziranih na taj način da jedan služi kao predstupac, a drugi kao glavni stupac. Datumi se nalaze iznad svake poslovne promjene. U toj su se knjizi konti upisivali prema nazivu konta i po redoslijedu kako su otvarani. Konti su bili identificirani prema njihovom nazivu i broju stranice na koju su bili otvoreni. Na jednom listu glavne knjige moglo se otvoriti više konta.

d) *Bilanca*. Na koncu je potrebno utvrditi rezultate poslovanja (gubici i/ili dobiti). Prema Kotruljevićevim opisima, vidi se da će saldo dobitaka biti knjižen na kontu zaliha robe dugovno, a gubitak će se knjižiti na kontu potražno. Troškovi se knjiže dugovno na posebnim kontima da bi se na kraju obračunskog razdoblja prenijeli na konto dobiti radi utvrđivanja konačnog rezultata poslovanja. Na isti način treba i sve gubitke od prodaje robe prenijeti na dugovnu stranu konta dobiti. Kotruljević naglašava da se svi gubici i dobiti prenose na račun glavnice tako da gubici umanjuju glavnice a dobiti je povećavaju. Glavna se knjiga na jednak način zaključuje pri izradi bilance na kraju obračunskog razdoblja. Prilikom izrade bilance također se dugovni i potražni saldo otvorenih konta imovine i obveze izvlače na posljednji konto koji se može nazvati saldonom otvorenih konta imovine i obveza (*rimanenze*). Saldo tog konta predstavlja neto imovinu koja se prenosi u bilancu na dugovnu stranu. U toj se bilanci na dugovnoj strani knjižila samo neto aktiva, tj. imovina minus obveze. Na potražnoj strani bilance knjižile su se saldo

⁴² Vinko Belak, Kotruljevićeva utemeljenja pravila upisivanja na kontima dvostavnog knjigovodstva, *Dubrovcianin...*, 303-320.

⁴³ Isto.

glavnice na početku razdoblja i gubici ili dobiti iz poslovanja koji su se priključivali glavnici. Bilanca je imala oblik konta s dugovnom (*dare*) i potražnom (*avere*) stranom.

Poslovni rezultat i bilanca utvrđivali su se na kraju svake godine. Međutim, potpuni zaključak knjiga radio se tek nakon šest godina.⁴⁴

6) *Saznanja iz bilance obitelji Detrico*

Na temelju opisa Vinka Belaka o Kotruljevićevoj knjizi može se zaključiti da je naš dokument saldo otvorenih konta imovine i obveza. Naime, postoje dvije kolone uz koju je jedna, na lijevoj strani, posvećena svemu što se *die dar* (treba dati), a druga, na desnoj strani, što se *die auer* (treba dobiti). Total je dugovanja prvo uveden na dnu kolone potrošnje, a zatim prenesen na gornji dio desne kolone za primitke. Prije iznošenja iznosa uredno se poziva na stranicu konta iz glavne knjige (*a carte ...*).

Različiti alati i predmeti navedeni u knjizi upućuju na mogućnost da su Ivan i Lukrecija držali tekstilnu radionicu. Par ulaže u razne stolarske i tesarske alate (čavli različitih veličina, konopi, vapno, željezo i olovo, malj, daske i grede, kamene ploče) prikladni za gradnju ili proširenje jedne radionice u kojoj bi mogla biti zaposlena prije spomenuta četvorica momaka. S obzirom da se spominju glagol “valjati” i pojam “valjaonica”, ta bi se radionica odnosila na tekstilnu radionicu. U tom pravcu upućuje i druga roba koju oni nabavljaju jer se spominju razni odjevni predmeti (kape, konci, rupci, gumbi, remeni, čizme, haljine, različite tkanine šarenih boja). Također se spominje i vosak, svijeće, nakit, staklo, kože, tamjan, papar, brodski dijelovi, sedla, loj, drvene bačve, košare i još drugi neidentificirani predmeti.

S druge strane, jedini redoviti prihod u ovoj poslovnici je najam, dan upravo za jednu bojadisaonicu. Glede toga, poslovanje izgleda redovito u gubitku. Naime, prosjek potrošnje vrti se oko 122 libre (to jest 20 dukata), dok su im prosječni prihodi oko 88 libara. No, u tim računima izostaju prihodi iz pretpostavljene radionice, kao što izostaju i plaće njezinih radnika (osim spominjanja odjevnih predmeta nabavljenih za njihova četiri momka). Uz to, svako poslovanje bilježilo se u druge knjige, a sama je obitelj Detrico bila imućna i politički osigurana. Stoga, ovi konti daju nam tek jedan dio slike o cjelokupnom poslovanju i o svakodnevnim investicijama koje zacijelo uzimaju veći zamah.

Bračni je par (knjiga je najprije upisana u ime Ivana, a zatim Lukrecije) najvjerojatnije ulagao u jednu tekstilnu radionicu, s izradom i bojanjem tekstila, a učestala bi nabava čavala mogla čak uputiti i na izradu tapiserija. Ovo poduzeće navodi se u razdoblju politički smirenijeg vremena (nakon pustošućih turskih upada, a prije ponovnog rata Venecije s Osmanlijama 1537).

⁴⁴ Isto.

Ovaj jedinstveni izvor pokazuje više stvari. Prvo, nailazi se na polet zadarskog poduzetništva, i to kod predstavnika plemićkih obitelji. Dakle, zadarsko se društvo brzo oporavlja od prošlih valova nasilja. Drugo, žene odnosno udovice, sasvim se primjereno mogu uključiti u poslovni svijet i uspješno naslijediti muža. Treće, svjedoci smo da je držanje dvostavne računovodske knjige prisutno ne samo u Dubrovniku nego i na ostalim područjima Dalmacije, kao što je već bilo i na Apeninskom poluotoku.

Transkripcija

s. f.

Jesus Maria apar in libro a carte 47

Misser Zuanne Tetricho fo de misser Piero in Zara die dar a di 20 noembrio 1520 per resto et calculo fessimo dele partide si sue come de madona Lucretia Tetricha fessimo conto, et calculassimo insembre restano debitori L 47 depanando ogni altri conti et cusi el dito misser Zuane se sottoscriuera in zorna L

..... L 47 s -
a di 5 decembrio 1520 die dar per dui cadene da bracho, et tella da teler, et ponti L 2 s 18
a di 7 dito die dar per agudi da peso L 1 s 4
a di 14 dito die dar per tella seda haue Aluixe L 1 s 8
a di 21 dito die dar per braza 4 panno festechin basso L 3 s 14
a di 6 zener 1520 die dar per braza 4 1/2 panno festechin haue Nicolo L 5 s 4
a di 14 dito die dar per pera 16 bretuelle (!) a misella et per uno migier agudi per L 7 s 10
a di 26 dito die dar per un capello haue Zorzi suo famegio L - s 18
a di 30 dito die dar braza 1 1/2 panno basso rosso, et agudi haue Simon Usich L 1 s 11
a di 2 feurer 1520 die dar per lire una filado haue Gasparo, et per braza 1 1/2 biancheta haue Piero
..... L 2 s 8
a di X feurer 1520 die dar per 1 migier agudi, et per 100 brocha (!) 12 bertuelle piccole per 4
bertuele a misella et azal L 5 s 5
a di 15 marzo 1521 die dar per braza 4 1/4 panno rosso basso haue Radich Rupeneuici L 4 s -
a di dito die dar per braza 1 1/4 panno zalo haue Aluise et uno capello L 2 s 2
a di 25 dito die dar bertuelle a misella L - s 9
a di 24 april 1521 die dar per sartia tella aze magiete haue lui L 6 s -
a di 18 zugno 1521 die dar brazo 1 panno russo (!) basso L - s 18
a di 23 dito die dar per L 7 pionbo et per una lama stagnada L 1 s 13
a di 11 septembris 1521 die dar per corda spago L 1 s -
a di 13 dito die dar per tello et corda haue Gasparo L 1 s -
a di 15 dito die dar per vno capello haue Nicolo Tetricho L - s 18
a di primo octobrio 1521 die dar per cera lauorada haue Radichio L - s 12
a di 3 dito die dar per vno petoral da cavalo haue lui L 2 s -

SABINE FLORENCE FABIJANEC - Bilanca (rimanenze) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico...

a di 8 dito die dar per braza 3 panno negro basso haue Aluise L 2 s 17

..... L 101 s 10

fol. 1

Jesus Maria

misser Zuanne Tetrico questo die hauer a di 20 decembrio 1520 per parte me consegno per debitor ser Mathio Bogafcici tentor e habitador in Zara L 24 s 16

a di 14 zener 1520 die hauer per parte per altri tanti me promessi ser Mathio Bogafcici tentor diquel el fazo debitor L 14 s 16

..... L 39 s 12

a di 11 octobrio 1521 die hauer per resto e saldo della questa partida se fa debitor auanti a carte 67 L 61 s 19

fol. 1'

Misser Zuanne Tetrico fo de misser Piero in Zara die dar a di 11 octobrio 1521 per resto de una sua rason apar in questo a driedo a carte 47 L 61 s 19

a di dito die dar per braza 4 1/4 panno basso paonazo et per braza vn 1/2 panno zalo basso haue Aluise per certi famegi L 5 s 18

a di 18 dito die dar per agudi et bertuelle a misella L 2 s 4

a di dito die dar per braza 10 caresia rossa disi tor per dui so famegi L 36 s -

a di 10 noembrio 1521 die dar per sartia L - s 13

a di 14 dito die dar per L 17 pionbo et agudi urinal haue lui L 4 s 18

a di 21 dito die dar per braza 10 sarafel haue Nicolo L 2 s -

a di 23 dito die dar per braza 1 1/2 panno et vna sacheta sartia haue dito L 2 s 7

a di 8 decembrio 1521 die dar per braza 2 1/2 panno negro basso sartia haue misser Zuanne L 3 s - e die dar per braza 6 tella costanza haue Nicolo L 2 s 8 appar L 5 s 8

a di 9 dito die dar per brazo 1 panno et vna cintura L 1 s 10

a di 17 dito die dar per botoni haue Aluise L - s 12

a di 19 dito die dar per pevere, incenso, candelle haue Andrea suo famegio L 1 s 10

a di 27 dito die dar per botoni haue Aluise L - s 18

a di 18 zener 1521 die dar per dui strie, et sartia L 1 s 14

a di 22 dito die dar per 3 cadene da bracho L 1 s 16

a di 25 dito die dar per vna beretta con ganello et linazzo et panno e carisia L 18 s 19

..... L 148 s 6

fol. 2

Misser Zuanne Tetrico questo die hauer a di 8 decembrio 1521 contadi lui mando per Perchat L 31 s -

a di 22 zener 1521 die hauer per altri tanti me fese far boni in camera sul datio della tentoria L 34
s 10 ma per che lui me promessi se nago in pena de L 25 lui pagara la pena et alio L 32 s 10
a di 27 ditto die hauer per affitto dila casa di tentoria per l'anno 1521 L 49 s 12
a di ditto die hauer per resto e saldo fazo debitor in questo auanti appar a carte 77 L 35 s 4

fol. 2'

Jesus Maria 1521

Misser Zuanne Tetrico fo de misser Piero in Zara die dar a di 27 zener 1521 per resto de una sua
rason in questo a dredo (!) a carte 67 L 35 s 4
a di dito die dar per dui lume haue el ragazzo L - s 7
a di 9 feurer 1521 die dar per vna cintura da chatalana et per meza lira spago sotel haue el ragazzo
per altra cintura di chatalana haue Nicolo L 1 s 13
a di 14 dito die dar per 200 agudi pizoli haui Techoeuici L - s 16
a di dito die dar per altri tanti lui me promesse per mistro Domenego Opach marangon appar ala
sua partida L 3 s 10
a di 21 dito die dar per braza 2 tello costanza haue Radichio L - s 16
a di dito die dar per braza 3 tella haue ragazzo L 1 s 4
a di 27 dito die dar per 100 agudi piccoli haue ragazzo L - s 8
a di 7 marzo 1521 die dar per 100 agudi, candelle haue ragazzo L - s 13
a di 8 dito die dar per braza tella 1 sangallo et una fersora L 2 s -
a di X dito die dar per 100 agudi piccoli haue ragazzo L - s 8
a di 19 dito die dar per agudi et sartia L - s 10
a di 22 dito die dar per mel et agudi haue Techoevici L 1 s 4
a di 26 dito die dar per 300 agudi piccoli haue so fante L 1 s 4
a di 27 dito die dar per agudi 1000 piccoli 2 censure di chatalana e 2 cesindelli cadene raganello
..... L 6 s 4
a di dito die dar per bertuele piccole haue Thomaso ragazzo L - s 10
a di 28 dito die dar per 200 agudi piccoli et per 2 starichi mel L 2 s 16
a di 30 dito die dar per vn per cisme stachtia negre haue Nicolo L 4 s -
a di 2 april 1522 die dar per 100 agudi piccoli L - s 8
a di 4 dito die dar per vna cintura haue Perchat L - s 15
a di 9 dito die dar per braza 2 panno negro haue Andrea L 1 s 18
a di 16 dito die dar per braza 5 1/2 panno di dui colori haui (!) Nicolo et per braza 1 1/2 panno haue
Giurich L 6 s 13

..... L 73 s 1

fol. 3

Jesus Maria

Misser Zuanne questo die hauer a di 17 april 1522 per esser posto per debitor in questo auanti a
carte 83 L 73 s 1

fol. 2'

Misser Zuane Tetricho in Zara die dar a di 17 april 1522 per vna so rason in questo a dreto a carte 77 L 73 s 1
a di 26 dito die dar per altri tanti lui me promesse pagar per Simon Usich del isola Chucliza apar (!) a so conto fato creditor L 10 s -
a di 16 marzo 1522 die dar per corda haue misser Zuanne L - s 4
a di dito die dar per contadi a ser Antonio cancelier della comunitad L 5 s - e die dar contar a Simon caporal L 7 s 11 contar ali fanti de camera per liberar di lana L 1 s 4 e die dar per seda haue misser Zuanne s 6 et al L 13 s 1 in conto di questi haui per retratto vno calatro lana io uendeti al caualier L 3 li qual denari 10 deti quando me havena la seda la lana, et un formazo resta dar L 10 s 1
a di 26 dito die dar per sartia haue Simon Usici L - s 19

..... L 94 s 5

fol. 3

Misser Zuanne Tetricho questo die hauer per resto di formazi lui fese dar ala botega nostra del 1520 et ne fe dado per so ordene a piu persone notroma (?) se in le man mie calatri 11 a s 15 el calatro

..... L 8 s 5

a di 26 april 1522 die hauer per resto e saldo se porta per debitor in questo auanti apar (!) a carte 84

..... L 86 s -

fol. 3'

Misser Zuanne Tetricho fo de misser Piero in Zara die dar a di 26 april 1522 per resto e saldo di una sua rason fato creditor in questo a dreto carte 83 L 86 s -

a di dito die dar per sartia haue dito L 2 s 11

a di 27 dito die dar per sartia haue suo famegio L - s 12

a di 16 mazo die dar per sartia et vn capello haue Nicolo de Sichovo L 1 s 2

a di 29 dito die dar per agudi haue Simon Usich L - s 4

a di dito die dar per 100 agudi piccoli haue ragazzo L - s 8

a di 3 zugno die dar per brazo 1 tella haue misser Nicolo L - s 8

a di 4 dito die dar per cordella haue dito misser Nicolo et per panno fin appar L 2 s 12

a di 6 zugno die dar per braza 6 panno basso di dui colori haui Perchat L 5 s 10

a di dito die dar per stopa agudi haue Simon Usich L 2 s 11

a di 9 dito die dar per stopa agudi haui dito Simon L 2 s 5

a di 12 dito die dar per braza 4 1/2 panno et braza 6 fustanio et braza 2 tella tenta fese dare ad Andrea Braichovici L 9 s 5

a di dito die dar per agudi haue Simon Usich L - s 7

..... L 113 s 15

fol. 4

Misser Zuanne Tetricho questo die hauer a di 12 luio 1522 per fito di la tentoria ouer sua casa io tegno ad affitto posta in Zara per l'anno presente douera finir a di marzo 1522 ducati 8 L 49 s 12
 a di dito die hauer per resto e saldo della questa fazo debitor in questo auanti apar (!) a carte 88
 L 64 s 3

fol. 4'

Jesus Maria 1522

missis Zuanne Tetricho fo de missis Piero in Zara die dar a di 12 luio 1522 per resto de una sua rason in questo a driedo fato creditor a carte 84 L 64 s 3
 se nota come lho fato creditor per la caxa del el anno 1522

a di 13 dito die dar per braza 3 tella costanza azi haue Andrea Braichouici L 1 s 8
 a di 20 dito die dar per agudi et braza 4 tella costanza et brazo 1 panno et vno per coreci haue Zuanne suo ragazzo L 3 s 3
 a di 3 luio die dar per dui centure per 2 capei vno di foza per Zorzi negro s 25 et l'altro per Marco di Ostrouiza L 2 s 13
 a di 8 dito die dar per dui lanze L - s 10
 a di X dito die dar per braza 5 tella costanza haue Aluise e per braza 2 3/4 fustagno negro et per altritanti spesi per conzar dui altarie in la tentoria et per tentina de uno chavezo rassa L 10 s 8
 a di 18 dito die dar per botoni di curame haue Aluise L - s 8
 a di 28 dito die dar per una lanza haue Perchat e per sartia hauri Andrea e per braza 3 posta negra hauri missis Nicolo e per cur della haue Simon Usich L 2 s 8
 a di 24 auosto 1522 die dar per braza 9 1/2 panno mezeto rosso a L 3 el brazo disse tor per Nicolo e Zorzi suo famegi e die dar per braza 2 1/4 panno mezetto dissi tor per ditto Zorzi L 35 s 5
 a di 18 dito die dar per L 8 stopa e per 400 agudi hauri Simon Cherstulich L 3 s 4
 a di 20 dito die dar per vn urinal dupio hauri suo ragazzo L - s 7
 a di 23 dito die dar per braza 17 1/2 tella uerde et braza 2 tella haue mistro Donado Manoli L 7 s 1
 a di 2° dito die dar per 22 biancharelle et done quintano de charta L - s 7
 a di primo septembrio 1522 die dar per lire 8 1/2 stopa et per 100 agudi da mager et agudi gondolini L 2 s 3
 a di dito die dar per agudi hauri Zorzi so famegio L - s 4
 a di 4 dito die dar per uno per spironi hauri so ragazzo L 1 s -
 a di 12 dito die dar per lire 6 3/4 ferro hauri Zorzi L - s 17
 a di 16 dito die dar per braza 3 1/2 tella hauri missis Nicolo L 1 s 8
 a di 20 dito die dar per vno cisindello et cadenella hauri Perchat L - s 5
 a di dito die dar per candelle de seuo tanestra et cande de cera hauri so ragazzo L 1 s 9
 a di dito die dar per agudi L - s 18
 a di 9 octobrio 1522 die dar per contadi al buter per aconzar el tinazo et cerchi agudi tolti per casa sua L - s 18
 a di 3 noembrio 1522 die dar per braza 2 panno bianco basso hauri ragazzo per parte de madona Lugretia (!) L 1 s 19

SABINE FLORENCE FABIJANEC - Bilanca (rimanenze) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico...

a di 12 dito die dar per una lira candelle di cera havi ragazzo per parte de madona Lucretia ..L - s 19
 a di 18 dito die dar per vn per spironi havi suo ragazzo Ludouicho L 1 s 10
 a di 21 dito die dar per braza 6 panno et tella havi Radich L 6 s 5

L 151 s 15

fol. 5

Jesus Maria misser Zuanne questo die hauer a di primo septembrio 1522 per altri tanti lui fese boni in camera cioe in raspa la condanason de Zuanne quondam ser Simon de Lorenzo L 19 s 16 di qual io fazo debitrice mia so sera, et madre di esso Zuanne L 19 s 6
 a di 26 septembrio 1522 per moza 1 1/2 calcina a s 15 la corba L 9 s -
 a di 27 octobrio 1522 die hauer per corbe 4 chalcina (!) a s 15 L 3 s -
 a di 18 noembrio 1522 die hauer per corbe 8 chalcina (!) a s 15 L 6 s -
 a di 25 dito die hauer per resto e saldo se fa debitor in questo auanti appar a carte 99 L 114 s 10

fol. 5'

Misser Zuanne Tetricho in Zara die dar a di 25 nouembrio 1522 per resto di una sua rason in questo a driedo a carte 88 L 114 s 10
 a di dito die dar per braza 2 panno rosso basso et agudi L 2 s -
 a di 27 dito die dar per vn cisindello per so grippo L - s 3
 a di 4 decembrio 1522 die dar per agudi havi ragazzo L - s 4
 a di 20 dito die dar per braza 2 panno zalo basso et candelle incense penere L 4 s 9
 a di dito die dar per brazo 1 panno passo (!) di dui colori, per braza 3 panno zalo et per braza 7 tella costanza havi misser Nicolo et Radich L 6 s 12
 a di 21 dito die dar per dui braza panno zalo haue Andrea s 38 et per agudi havi ragazzo s 4L 2 s 2
 a di 27 dito die dar per corda havi lui L - s 16
 a di X zener 1522 die dar per braza 2 1/2 panno zalo havi lui L 2 s 7
 a di dito die dar per braza 2 1/2 panno basso beretin havi lui L 2 s 10
 a di 11 dito die dar per hauer fato un parer in la tentoria et agudi magistro pani bertuelle L 5 s 12
 a di 15 dito die dar per uno per spironi et vn capello havi cossa L 2 s 7
 a di 17 dito die dar per vna brena con cadena havi lui L 6 s -
 a di 24 dito die dar per dui pera schartazi L 3 s 2

L 151 s 14

fol. 6

Misser Zuanne questo die hauer a di 25 zener 1522 per esser posto auanti per debitor in questo appar a carte 104 L 151 s 14

fol. 5^r

Jesus Maria 1522

Misser Zuanne Tetricho in Zara die dar a di 25 zener 1522 per una so rason in questo a dredo a carte 99 L 151 s 14
a di dito die dar per vno capello tolsi per so ragazzo L - s 18
a di 18 feurer 1522 die dar per una cintura di cattalana hauì Aluise L - s 16
a di 26 dito die dar per braza 4 1/2 tella dissi torla per Uerbasici e per panno per ditto L 1 s 17
a di 14 marzo 1522 die dar per agudi stopa L - s 4
a di 4 april 1523 die dar per tentura di uno chauezzo rassa di n° 95 L 1 s 9
a di 26 marzo 1523 die dar per braza 2 biancheta L 1 s 18
a di 16 aprili 1523 die dar per braza 1 1/8 panno bianco alto L 8 s 7
a di 19 dito die dar per braza 4 tella costanza e per braza 1 1/2 panno rosso e per agudi e per cordella hauì lui L 4 s 6
a di 20 april die dar per braza 2 tella hauì mistro Dona Manolli L - s 16
a di 17 mazo 1523 die dar per braza 1 1/4 panno basso dissi tior (!) per ragazzo L 1 s 3
a di 3 zugno 1523 die dar per altritanti foi spesi in conzar la tina L - s 10
a di 23 zugno 1523 die dar per sartia hauì lui L - s 11
a di 26 dito die dar per braza 4 panno basso mando tor madona Lucretia L 3 s 16
a di 14 luo 1523 die dar per braza 2 3/4 panno basso mando tor madona* L 3 s 11
a di 7 auosto 1523 die dar per cento agudi da mager L - s 13
a di dito die dar per agudi di peso L - s 6
a di 11 dito die dar per braza 4 tella costanza L 1 s 12
a di X septembrio 1523 die dar per altritanti io spesi in schalle ala tentoria et per 3 traui e dui tauole agudi de peso e traueselli L 3 s 18
a di 11 dito die dar per 7 capei hauì Perchat dissi tor per si et altri famegi per coruto de dito misser Zuanne L 6 s 6
a di 15 octobrio 1523 die dar per corda hauì Andrea so seruidor L 1 s - 5
a di 11 decembrio 1523 die dar per altritanti scossi (!) suprascripto misser Zuanne li zorni pasadi da mia sosera a conto di quelli lui haue fati boni in camera L 185 s 10

fol. 6

Misser Zuanne Tetricho questo die hauer a di 15 marzo 1522 per fitto della caza dove tegno la tentoria per l'anno 1523 L 49 s 12
a di 28 die hauer per vna chorba chalcina appar a carte 64 L - s 16
a di 25 zugno 1523 die hauer per dui moza chalcina me fece dar madona Lucretia L 12 s -
a di 24 septembrio 1523 die hauer per quarte 2 cesere rossa L 2 s -

L 64 s 8

* Lucretia (ime precrtano).

SABINE FLORENCE FABIJANEC - Bilanca (rimanenze) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico...

a di 11 decembrio 1523 die hauer per resto e saldo fazo debitrice madona Lucretia Tetricha in questo auanti appar a carte 123 L 150 s 19

fol. 6'

Madona Lucretia Tetricha in Zara die dar a di 11 decembrio 1523 per resto di una rason scritta in nome de misser Zuanne Detricho (!) tunc tempore steua con ditta madona Lucretia la qua promessi a mi di pagar me el nostro credito in questo a dreto apar (!) a carte 104 L 150 s 19

a di dito die dar per lire 4 1/2 stopa da chalchar L - s 18

a di dito die dar per lire 3 1/2 stopa L - s 14

a di 18 april 1524 die dar per altritanti spesi in far la seradura al mangano L - s 18

a di 22 april 1524 die dar per uno capel haue misser Nicolo L - s 18

a di 18 mazo 1524 die dar per tella cordella haue Nicolo L 1 s 6

a di 19 zugno 1524 die dar per braza 2 panno basso di dui colori L 1 s 18

a di 29 dito die dar per uno per cisme haue misser Nicolo so fiol L 4 s -

a di 24 luio die dar per uno capello haui Andrea per Giaich de Miziascha L - s 18

a di 14 octobrio 1524 die dar per un per cisme haui misser Nicolo L 4 s -

a di 6 dito die dar per cerchi uenchi et pagai mistro chonzo la tina L 1 s 12

a di 19 dito die dar per stringe candelle haui misser Nicolo L - s 19

a di dito die dar per vna cintura et un crinelo haui mamula L - s 12

a di primo nouembrio 1524 die dar per agudi haue Andrea L 3 s 5

a di 4 dito die dar per panno haui mamula L - s 14

a di 6 dito die dar per uno capel haui Lucha di ordene de Andrea L - s 18

a di 20 decembrio 1524 die dar per 2 centure e panno haui sua mamula L 1 s 11

a di 25 zener 1525 die dar per braza 1 1/2 panno basso zalo per Zorzi e per braza 1 panno uerde per nena li qual pani haue per auanti per ditto suo L 2 s 5 lisse abate s 16 denari 2 charatti doro fo suo resto L 1 s 9

L 176 s 19

fol. 7

Madonna Lucretia Tetricha in Zara die hauer a di 16 feurer 1523 per mozo un chalcina tolto ala marina L 6 s -

a di 7 octobrio 1524 die hauer per fitto di tentoria per lanno 1524 L 49 s 12

a di 21 zener 1524 die hauer per resto e saldo se fa debitor in questo auanti a carte 151 L 122 s 16

fol. 7'

Madona Lucretia Tetricha in Zara die dar a di 21 zener 1524 per resto di vna sua rason in questo a dreto (!) fatto creditor appar a carte 123 L 122 s 16

a di dito die dar per altri tanti spesi Andrea tentor in serar di piere chette uno buso sopra la porta di mangano et fesi meter dui pezi de taola sora la schalla vano in soler L - s 11
a di 27 april 1525 die dar per un capel et dui sariche per sella L 1 s 3
a di 2 zugno 1525 die dar per un capel haue Radichio L - s 18
a di 2 auosto 1525 die dar per braza 4 1/2 panno basso haui misser Nicolo per Radich L 4 s 6
a di 21 dito die dar per braza 1 3/4 panno basso haui dito Radich L 1 s 12
a di 20 septembrio 1525 die dar per brazo 1 panno zalo haui so mamula L - s 18
a di 23 decembrio 1525 die dar per un capel haui Marcho di ordine di Aluise L - s 18
a di 19 feurer 1525 die dar per cento agudi da Cesena e per 300 pro aui (!) mamula L 2 s -
a di 7 marzo 1525 die dar per tentura di un chauezo rassa L 1 s 4
a di 17 april 1526 die dar per stopa agudi haue misser Aluixe (!) L 1 s 13
a di 18 dito die dar per agudi stopa haui dito misser Aluixe (!) L 3 s 4
a di 19 dito die dar per braza 3 1/2 panno basso haui dito L 3 s 6
a di 24 dito die dar per agudi et vn capel haui Nicolo suo famegio L 1 s 6
a di 8 mazo 1526 die dar per un capel haui Andrea L - s 18
a di 4 luio 1526 die dar per lire 17 1/4 stoppa et per 450 agudi da mager et per lire 3 1/2 agudi cinquetini haui Simon da Ponta dura L 6 s 13
a di 24 zener 1526 die dar per braza 1 1/2 tella costanza haui Martin ragazzo L - s 15
a di 30 dito die dar per panno haui misser Aluixe L - s 9
a di 14 feurer 1526 die dar per 200 agudi da mager haui Luca Ussich L 1 s 8
a di 22 dito die dar per 200 agudi da mager haui dito L 1 s 8
a di 11 april 1527 die dar per tentura di braza 12 lira rassa di n°1182 L 1 s 17

L 159 s 3

fol. 8

Madona Lucretia Tetricha questa die hauer a di ... marzo 1525 per fitto della tentoria per l'anno 1525 L 49 s 12
a di 1 marzo 1526 die hauer per fito della dita tentoria per l'anno 1526 L 49 s 12
a di 11 april 1527 die hauer per resto et saldo se reporta per debitor in questo auanti a carte 204 L 59 s 19

fol. 7'

Madona Lucretia Tetricha in Zara die dar a di 11 april 1527 per resto de una soa rason in questo a dredo fato per credidor (!) appar a carte 151 L 59 s 19
a di 29 mazo 1527 die dar per braza 3 tella costanza haui misser Aluise L 1 s 10
a di 21 zugno 1527 die dar per cordella haui Aluise L - s 7
a di 4 luio 1527 die dar per mezo brazo de chapenichio haui so mamola L 1 s 5
a di 18 dito die dar per braza 3 1/2 tella costanza haui so mamola L 1 s 15

SABINE FLORENCE FABIJANEC - Bilanca (rimanenze) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico...

a di 11 septembrio 1527 die dar per altri tanti fazo boni aconto de mistro Nicolo Cervarici dissi lui hauer speso in mendar la caxa et conzar seradura et chaenaci? et al mistro	L 3 s 12
a di 30 dito die dar per un per spironi et un feltrin havi Aluise	L 2 s 12
a di 16 dito die dar per un capel havi misser Aluise	L - s 18
a di primo novembrio 1527 die dar 50 agudi de Cesena	L - s 8
a di 16 decembrio 1527 die dar per braza 1 1/3 panno negro havi mamula	L 1 s 4
a di 8 feurer 1527 die dar per contadi al remer per traveseli 17 et per condutura di quelli per conzar la tina	L 6 s 2
a di 3 marzo 1527 die dar per agudi haue Baptista	L - s 10
a di 19 zugno 1528 die dar per altri tanti sono spesi in conzar la tina	L 10 s 10
a di 9 luoio 1528 die dar per un capel haue misser Nicolo	L - s 18
a di 10 dito die dar per 2 tanestre haue Ualerio	L 1 s 4

L 92 s 14

fol. 8

Madonna Lucretia Tetricha questa die hauer a di 15 april 1527 per fitto della so casa et tentoria tegnimo al affitto per el anno presente di 1527

a di X decembrio 1528 die hauer per fitto della dita casa et tentoria per lanno 1528 L 49 s 12

Posta a carte 244

fol. 8'

Madona Lucretia Tetricha questa die dar a di 10 decembrio 1528 per altri tanti promessi suo fiol misser Aluise per la heredita del condan magnifico misser Andrea Cuiran fo provedador ... L 9 s 15
a di 23 zener 1528 per altri tanti me promessi so nepote per ser Bernardin Pritici L 43 s 1 appar in questo a dredo fato creditor ditto ser Bernardin a carte 226 e die dar per stara 2 orzo haue ser Zuane Rimondo di ordene de suo fiol ser Aluise la qual promessa me fese per auanti L 14 s 8 summaL 57 s 9

a di 24 ditto (!) die dar conti a mistro Zuanne Gercici marangon per hauer menda la tentoria L - s 16

a di 10 feurer 1528 die dar per sartia haue misser Batista

a di 17 dito die dar per resto di braza 4 ueludo haue Batista

a di 20 dito die dar per 4 feltrini haue misser Batista

a di 21 april 1529 die dar per sartia haue Batista

a di 8 zugno 1529 die dar per braza 1 1/2 costanza haue ragazzo

a di X dito die dar per vna stria di canal et sartia

a di 11 dito die dar per braza 3 1/2 costanza haue ragazzo

a di 15 luoio 1529 die dar per spago

a di 20 dito die dar per otto cerchi dadi a mistro Nicolo Ceruarich per conzar la tina in tentoria

a di 6 octobrio 1529 die dar per un gomer haue misser Baptista

a di 12 novembrio 1529 die dar per braza 2 3/4 panno basso L 2 s 12
 a di V° decembrio 1529 die dar per altri tanti sono spesi in chonzar la tina L 7 s 1
 a di 18 zener 1529 die dar per agudi hauì misser Batista L 1 s 4
 a di 18 feurer 1529 die dar per agudi et tella costanza L 3 s 15
 a di 20 ditto die dar per un petoral con sonagi et sartia L 10 s 8

L 114 s 1

fol. 9

Madona Lucretia Tetricha in Zara die hauer per resto de una sua rason facta creditrice in questo a dredo appar a carte 204 L 6 s 10
 a di 23 zener 1528 die hauer per altri tanti me fesi far boni in camera misser Zuane Batista suo nepote a conto da incanto Vrana L 57 s 9
 a di marzo 1529 die hauer per fitto della so tentoria per mi dada a Ceruarici per anno presente L 49 s 12
 a di marzo 1530 die hauer per fitto della questa tentoria per anno presente L 49 s 12

posta auanti a carte
 274 fata creditrice per
 resto L 49 s 2

* L'[anno] 1530 a die 6 zener

Madona Luchresia Tettricha die dar per altri tanti sono spexi in consar la so caxa siue tentoria in Zara prima a li 2 magistri marangoni per 11 lomando L 11 s - e per 450 agudi per L 1 s 16 e per 200 agudi da sexina L 3 s 1 e per 20 fegagissi in 13 L 13 s - e per 5 traui L 12 s - e per fero fatti i pironi L 2 s 9 e per 4 pesi de traui nece per i schalini s 33 e per agudi cinquantini s 8 e per 150 copi L 2 s 2 e per 5 pesi de traui fatti saprilli L 50 e per un pezo di trauo meso al mangano L 1 s 10 e per fachini aportar dite robe s 12 L 58 s 4
 item per prie pesi di tauolo asserar lo dui porto di que horto fino messi per auanti a tento chordi vechi sono robadi spesi con el mistro L 3 s -

fol. 9*

Madona Lucretia Tetricha in Zara questa die dar per sartia hauì Lucha Cherstulici L 2 s -
 a di 9 marzo 1529 die dar per 200 agudi hauì misser Aluise L - s 16
 a di 26 septembrio 1530 die dar per 2 capei hauì ditto L 2 s -
 a di 13 decembrio 1530 die dar per corda suorcina hauì misser Aluise L - s 12
 a di 6 zener 1530 die dar per conto a mistro Gasparo marangon a bon conto dila so mercede siue so zornale die star a conzar la caxa ala tentoria s 20 e per 300 agudi piccoli e per 150 agudi di Sesena L 2 s 8 tolti per essa tentoria L 3 s 8
 a di 9 dito die dar contadi al ditto mistro Gasparo e suo compagno L 3 s 4

* Drugi rukopis

SABINE FLORENCE FABIJANEC - Bilanca (rimanenze) u glavnoj računovodskoj knjizi Ivana i Lukrecije Detrico...

a di 12 feurer 1530 die dar per altri tanti sono spesi per mistro Nicolo Raditich tentor in conzar la casa sua di tentoria prima in 20 segaici L 13 s - per travi 5 L 12 s - per fachini s 8 per ferro fesi pironi L 2 s 9 per fachini aportar ditti traui tolti in prestido s 4 e per 4 pezi di traui s 33 per agudi per 15 chalini s 8 copi 150 L 2 s 2 alle magistri per resto di zornade 11 L 7 s 16 L 40 s -
a di ditto spesi so in pezi cinque di pauamenti sono fati li zapuli s 50 et per un pezo di travo fato pontel nel mangano s 30 e per agudi tolti per conzar ditta caxa s 16 L 4 s 16
a di dito die dar per altri tanti so spesi in far serar le due porte sono nel orto per hauer i lari porta le vechie porte mie del mistro L 3 s -
a di 23 feurer 1530 die dar per altri tanti so spesi in dui peci legno per laltaria L 1 s 5
a di 15 zugno 1531 die dar per un par tarochi haue ser Alouixe (!) L - s 13
a di 10 decembrio 1531 die dar per sartia fese dar misser Aluise al fiol de Simon Usich L 1 s 2
a di 13 marzo die dar per 13 lanze haue misser Aluise questo carneual rempe in piazza con certi compagni et me haveria dado per pegno vn anello doro qual gelo reso uidrio in questo zorno val s 12 l'una L 8 s 6
1533 a di 23 marzo die dar per spese de una termination fatta a di dito come apar in cancelleria in contraditorio lo misser Aluixe suo fiol s 24 et per avochato L 3 val L 4 s 4
a di ... die dar per spese fate per mistro Nicolo tentor ouer Radotich in altaria in casa dela tentoria per destender li panni L 23 s 13

fol. 10

Madonna Lucretia Tetricha in Zara die hauer a di 26 feurer 1529 per resto de una so partida in questo adredo L 51 s 6 per so la fazo creditrice di el fitto fenisse 1530 a carte 244 L 49 s 2

Ego Augustinus Martius notarius publicus imperiali auctoritate et Jadre iuratus antescrpta computa ex libris apothece ser Mathei Zapici ciuis et mercatoris Jadre fideliter exemplauit et in fidem me subscripsi etc. die 26 mensis martii 1534 a nativitate.

Rječnik Detricove računovodske knjige

- *agudi*: čavli (clous)
- *asserar (asserir)*: tvrditi, uvjeravati (affirmer, convaincre)
- *beretta*: kapa (béret)
- *beretin*: sivo (gris)
- *bertuello*: šarka (joint, jointure)
- *biancherelle (biancheria)*: rublje (linge)
- *botega*: dućan (magazin, boutique)
- *botoni*: dugme (bouton)
- *braza*: lakat, mletačka mjera za dužinu – 0,633 m (coudée)
- *brena (briglia)*: uzde (rennes)
- *buso (buco)*: rupica (petit trou)
- *cadene da bracho*: narukvica (bracelet)

- *cadenella*: lančić (chaîne de cou)
- *candella*: svijeća (chandelle)
- *capello*: kapa (chapeau)
- *carisia*: tkanina načinjena od otpada i ostataka svile (kersey/carisé : tissu fait à partir de déchets de soie)
- *casello - casella*: razdjeljak, pregrada (cloison, haie)
- *cavezo*: kupon, uzorak (coupon, échantillon)
- *centura*: remen (ceinture)
- *cera*: vosak (cire)
- *cerchi*: obruči (cercles de tonneaux)
- *cesindello* (cesendelo): lampica (petit lampe)
- *chalchar*: valjati, stisnuti (fouler, tasser, enfoncer, calquer)
- *chaenaci* (choenicium): kliješta za čupati (pincers pour arracher)
- *chalcina*: kreč (mort, malter)
- *cisme*: čizme (bottes)
- *charato*: bačva (tonneau)
- *chette* (*chetare?*): tiještiti, pokriti, smiriti (couvrir, calmer)
- *contado* (*contare*: računati/*in contate*: u gotovu): račun/gotovina (compte, comptant)
- *copa* (coppa): čaša, pehar (verre, coupe)
- *corda*: konop (corde)
- *coreci* (*corredo*): brodska oprema (équipement de navire)
- *crinelo* (crinolina): krinolina (soutane)
- *curame* (*corame*): koža (cuir)
- *fachino*: nosač (porteur)
- *famegio*: sluga, šegrt (serviteur, apprenti)
- *fante*: momak (garçon de course)
- *feltrin* (*feltro*): ogrtač iz pusta (feutre)
- *ferro*: željezo (fer)
- *fersora* (*fersoura*): tava (poëlle)
- *filado* (*fila/filare/filo*): pleten podstavljen; red, niz/presti/konac (ourlé; rang/filer/fil)
- *fito*: zakup, najam (bail, location)
- *formazo*: sir (fromage)
- *foza* (*fosca?*): gotovo crna boja (couleur presque noire)

- *ganello (gonella)*: vrsta odjeće, plašt (type de vêtement, robe)
- *gelo*: led, mraz (glace, gel)
- *gondolino*: dio brodića (partie de navire)
- *(h)orto*: vrt (jardin)
- *incanto*: dražba (enchères)
- *incenso*: tamjan (encens)
- *lanna*: vuna (laine)
- *lanza*: hitac, koplje (lance)
- *linazzo*: laneno (en lin)
- *lume*: svjetiljka (luminaire)
- *mager*: malj (marteau)
- *mamula*: dadilja (nourrice)
- *marangon*: drvodjelac (charpentier)
- *mel*: med (miel)
- *mezzetto*: list papira za izradu kartona (feuille de papier pour faire du carton)
- *mighier (uno)*: mjerna jedinica, tisućje (mier : unité de compte, millième)
- *misella*: mješavina, smjesa (mélange, pâte)
- *mozo*: jedinica kapaciteta (muid : mesure creuse de capacité)
- *negro*: crno (noir)
- *paonazo*: sivo (gris)
- *parer (parete)*: zid, stijenka (mur, parroie)
- *pauamento (pauimento)*: pločnik (pavement)
- *pegno*: zalog (gage)
- *penere (penerata)*: konac za porub i ukrase (fil pour les ourlets et les ornements)
- *petoral da cavallo*: trbušna zaštita za konje (pectoral pour cheval)
- *pevere*: papar (poivre)
- *pionbo*: olovo (plomb)
- *pontel (pontile)*: vrsta drvenog mosta (type de pont en bois)
- *quarta*: mjera za suhe sitne stvari, te za tekućine (mesure creuse/mesure pour les liquides)
- *quintano (quintaza?)*: potvrda o isplati, namira (attestation de paiement)
- *raganello (ragana?)*: vrsta prostije odjeće (type de vêtement fruste)
- *ragazzo*: dječak, momak (garçon, gamin)
- *rassa*: raša (rasse)
- *rosso*: crveno (rouge)

- *remer* (remaio): veslar (fabriquant de rames)
- *rempe* (rempinpin): ravnalo sa čuperkom (règle avec une touffe)
- *sangallo* (sangola): noćna vasa (pot-de-chambre)
- *sarafel* (*sarafa*): zlatna novčanica kovana 1425. godine od egipatskog sultana al-Malika-al-Achraf Barsbaya (monnaie d'or frappée en 1425 par le sultan d'Egypte)
- *sartia*: konop, brodska užad (corde, amarre)
- *schalle* (*schalaun?*): vrsta pokrivača (type de couverture)
- *schartazo* (scartaccio): kesica od papira, čahura (boîte en carton)
- *sella*: sedlo (selle)
- *serar*: zatvoriti (fermer)
- *sevo*: loj (suif)
- *soler* (*solere/solerare*): popločiti (paver)
- *sonago* (*sonaglio*): zvonce (grelot)
- *sotel* (sotile): tanko, lagano (fin, léger)
- *spago*: uže (corde)
- *spirone* (*speroni*): ostruga (éperon)
- *stagnada*: od lima (en fer-blanc)
- *steua* (*steura?*): daća (taxe)
- *stopa* (*stuppa*): valjaonica za sukno (foulon)
- *strie* (*stria?*): žlijeb, pruga (strie, gouttière)
- *stringe* (*stringa*): vrpca za stezanje (ruban pour tirer)
- *suorcina* (*suocera?*): punica (belle-mère)
- *tanestra* (*canestro*): košara (panier)
- *tarochi*: kartaška igra Tarot (jeu de Tarot)
- *tauola*: daska (planche)
- *tella constanza*: platno iz Konstance; kestenasto smeđe (toile de Constance; couleur châtain)
- *tella da teler*: platno za rezati (toile à la coupe)
- *tella seda*: svileno platno (drap en soie)
- *tentor*: bojadisar (teinturier)
- *tinazo*: drveni sud, bačva (tonneau)
- *tina*: drvena posuda, bačva (coupe en bois, tonneau)
- *tor* (*tuor*): uzeti (prendre)

- *tolsi*: donijeti (apporter)
- *trauesello (trauesellus, trabessella)*: gredica, mali balvan (poutre porteuse)
- *traue*: greda (poutre)
- *urinal*: noćna posuda (pot-de-chambre)
- *uenchi* (venco): vrbova šiba (verge en saule)
- *verde*: zeleno (vert)
- *zalo*: žuto (jaune)
- *zapuli* (sapolo/imbono): brodski dio (pièce de navire)
- *zornale*: dnevnik računa, računska knjiga (journal des comptes)

Résumé

Le bilan (*rimanenze*) du livre principal de compte de Jean et Lucrèce Detrico (1520-1533)

Dans les archives de Zadar, se trouve un document exceptionnel parce que rare. Il s'agit du livre des bilans d'un couple d'entrepreneurs zadarois, Jean et Lucrèce Detrico, daté de 1520 à 1533. Les Detrico figurent parmi les vingt lignées nobiliaires de Zadar. C'est une ancienne famille zadaroise dont la généalogie remonte au XIIIe siècle. Ses membres sont connus pour être des hommes politiques actifs et de grands propriétaires terriens. Ils détiennent de nombreuses charges grâce à leur fidélité à la Sérénissime.

Dans ce livre de comptes, on relève les noms de trente-sept personnes : trois serviteurs, quatre apprentis, et des partenaires commerciaux. Parmi ceux-ci figure le marchand Mathieu Zapić. Tout porte à croire qu'il est le comptable du couple. On assisterait donc, au XVIe siècle à une évolution dans la tenue des livres de comptes. Les marchands ne sont plus obligés de reporter seuls leurs transactions, mais ils peuvent en donner la responsabilité à un homme de confiance. Cela est vrai également à Dubrovnik. On y distingue la fonction de l'entrepreneur qui mène les affaires et du comptable qui mène les livres de comptes. Parmi les noms qui apparaissent dans ce bilan, le plus illustre est celui d'André Civran, provéditeur principal de la Dalmatie entre 1524 et 1526. De sorte que la famille Detrico jouit toujours d'appuis politiques solides. Les autres partenaires sont variés: des artisans, des paysans du district et des nobles, propriétaires terriens, de l'arrière-pays croate.

Chaque feuillet est consacré à une année, éventuellement deux. Chaque page est divisée en deux colonnes. Sur la colonne de gauche figurent tous les "*die dar*" et sur celle de droite les "*die auer*". Le total des dettes est une première fois noté au bas de la colonne des dépenses, puis reporté en haut de la colonne des reçus. Tous les montants avancés sont rattachés à la page du livre principal qui les concerne ("*a carte...*").

Le vocabulaire employé dans ce bilan semble se rapporter à une activité industrielle de textile. On trouve en effet des instruments de menuiserie et de charpenterie (clous de tailles diverses, cordelle, corde, chaux, fer et plomb, maillet, planches et poutres de traverse ou de soutien, plaques de pierre), des parois de séparations sont mentionnées, le verbe fouler et le pilon à fouler y figurent. Parmi les articles cités, ceux de type vestimentaire dominent (bonnet, fils, rubans, boutons, ceinture, bottes, robes, nombreuses pièces de tissus de couleurs variées, dont du feutre et de la soie, de la laine, de la rasse). On relève encore de la cire et des bougies, des bijoux, des verres, des peaux, de l'encens, du poivre, des pièces de navire, des selles, des caisses, du suif, des grelots, des tonneaux en bois, des paniers, sans compter le vocabulaire qui n'a pas encore été déchiffré.

Le couple (le livre est d'abord au nom de Jean, puis à celui de Lucrece), investirait donc dans l'aménagement d'une boutique de toiles, d'un atelier de fabrication et de teinte de textiles ou encore, de tapisserie. Son entreprise se situe durant la période d'accalmie politique (après avoir été exsangue du fait des incursions turques, en 1521, Zadar entre dans une phase de reprise qui se poursuit jusqu'en 1537, date d'entrée en guerre avec l'Empire ottoman).

Cet unique exemple montre deux choses. D'une part, on assiste à la vivacité de l'entreprise économique de la population zadaroise qui se ressaisit aussitôt les grandes vagues de violence passées. D'autre part, on a le témoignage que la pratique de la tenue dans le livre de compte en partie double est bien présente, non seulement à Dubrovnik, grand centre commercial, mais aussi sur le reste du territoire dalmate, dont les centres sont plus modestes.

Mot clés: Jean et Lucrece Detrico, Zadar au 16e siècle, livre des bilans, histoire économique.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 37

U SPOMEN IGORU KARAMANU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2005.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 37

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2005. godine

Naklada

400 primjeraka